Iz povijesti dječje književnosti u Hrvatskoj

1796. *godine* preveden je s njemačkoga ***Mlajssi Robinzon***, zabavni roman za djecu. Premda će proteći još mnogo vremena do učestalog i kontinuiranog objavljivanja zabavnoga štiva namijenjenog djeci, ovo izdanje predstavlja začetak dječje književnosti u Hrvatskoj.

(Mlajssi Robinzon iliti: jedna kruto povolyna y hasznovita pripovezt za detczu / od J. H. Kampe ; iz nemskoga na horvatzki jezik prenessena po Antonu Vranichu, szlavne biskuppie zagrebchke messniku. - Novo vandanye. - Vu Zagrebu : Dobivasze pri F. Suppan, [1825.?]. - 2 sv. ([8], 277; 320 str.) ; m8°.)

Mlajši Robinzon… iz **1796.** godine

1846. godine prvi je puta objavljen prijevod Schmidove ***Genovev*** koji postaje najpopularnija dječja knjiga u idućih sto godina.

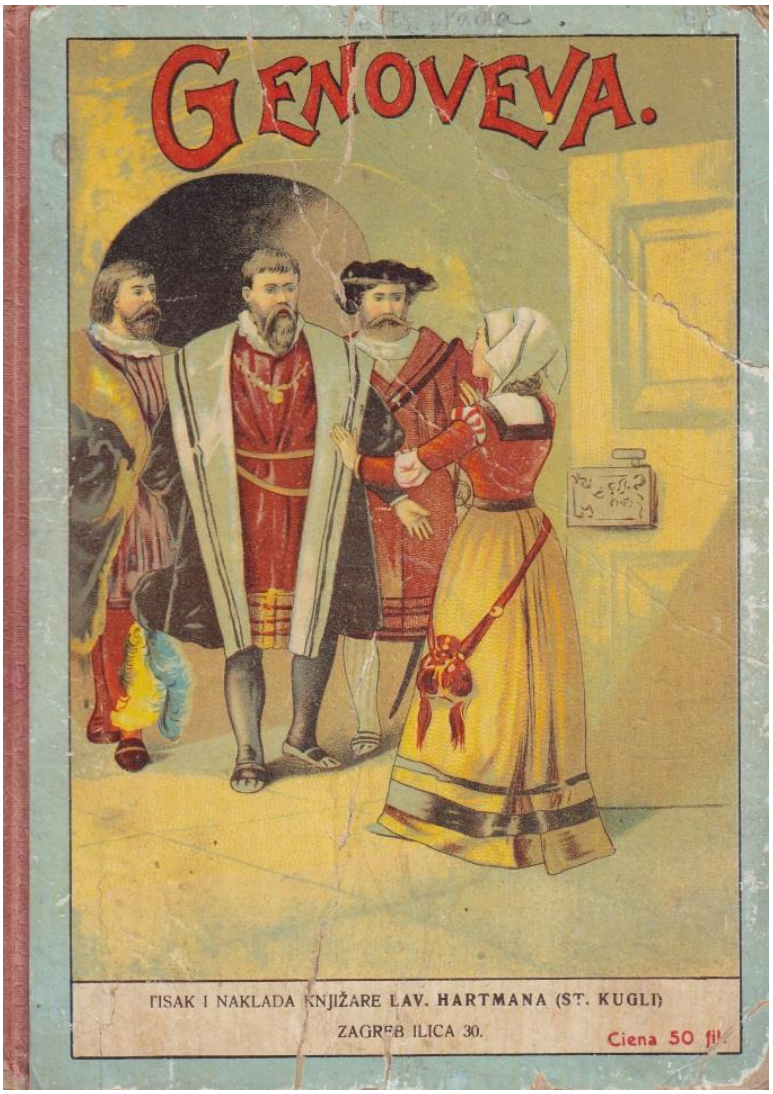

Genoveva u Kuglijevu izdanju

Od **1913.** kroz objavljivanje Nazorova ***Bijelog jelena*** motiv omiljenoga djela o košuti koja spašava ženu s djetetom u divljini započinje i vlastiti život, neovisan o *Genovevi*.

1850. godine *Tobolcem raznoga cvětja za dobru i pomnjivu mladež naroda srbsko-ilirskoga* **Ivana Filipovića** (po Milanu Crnkoviću) sustavno započinje hrvatska dječja književnost.

1913. godine izlaze ***Čudnovate zgode šegrta Hlapića*** Ivane Brlić-Mažuranić**,** neprijeporno jedan od najomiljenijih romana hrvatske dječje književnosti. Po Milanu Crnkoviću ovo je i prvi hrvatski dječji roman.

Početkom stoljeća za djecu počinje pisati **Vladimir Nazor,** koji je kao sastavljač i urednik čitanaka uočio nedostatak primjerenih tekstova za djecu. Tako je **1913.** napisao jednu od najljepših hrvatskih bajki ***Bijeli jelen***, a kasnije i **Halugicu** koju mnogi stavljaju uz bok Maloj sireni H. Ch. Andersena.

1916. izlaze ***Priče iz davnine*** Ivane Brlić-Mažuranić. Nakon izlaska ***Priča iz davnine*** Ivani Brlić-Mažuranić pridjenut je nadimak HRVATSKI ANDERSEN.

Ilustracija iz prvoga izdanja ***Priča iz davnine*** 1916.

1919. Vinko Vošicki, nakladnik iz Koprivnice, počinje izdavati priče i bajke u nakladničkome nizu pod naslovom ***Tako vam je bilo nekoć*** u svescima.

1930. izlaze ***Pripovijesti za djecu***, zasebne priče u svescima, a zatim i dječji roman u nastavcima *Dalibora Vučice* ***Pustolovine malog Moglia***, pa roman u nastavcima ***Pustolovine odvažnog dječaka Božidara Mohačeka*** i ***Moglijev sin na putovanju***. To su i naši prvi dječji *pulp fiction* i *pustolovni* romani.

Nakladnik *Kugli* između **1924.** i **1926**. godine objavio je *sedam* Burroughsovih *knjiga* o ***Tarzanu***, koji je postigao golemu popularnost kroz filmski medij.

Krajem 19. i u prvoj polovini 20. stoljeća djeci su bliska i djela **Augusta Šenoe**, osobito ***Povjestice***, zatim prijevodna djela kao što su pustolovni klasici

Robinzon Crusoe **Daniela Defoa** i ***Gulliverova putovanja*** **Jonathana Swifta**, kriminalistički romani o ***Sherlocku Holmesu*** **Arthura Conana Doyla**, povijesni **Waltera Scota**, socijalni **Charlesa Dickensa**, pa oni **Alexandra Dumasa**, **Fenimora Coopera**, **Karla Maya,** pa ***Pustolovine Toma Sawyera*** **i** ***Pustolovine Huckleberyja Finna*** **Marka Twaina**…

U Zagrebu je ***1922.*** *godine osnovano* ***Udruženje za unapređivanje dječje književnosti*** kako bi se zaustavila navala šunda i lakog štiva pod utjecajem filmske industrije, stripa i romana u svescima koji su se prodavali na kisocima.

Knjižnica dobre djece nakladnika ***Kuća dobre štampe*** svojim se izdanjima pokušala oduprijeti trivijalnoj književnosti.

1930. godine objavljena je Zbirka pripovijedaka ***Slatki potok*** **Mate Lovraka**, a već **1933.** godine i najbolji i najpoznatiji **Lovrakovi** romani: ***Djeca Velikog sela*** (prvo izdanje objavljeno u Beogradu), a kasnije preimenovano u ***Vlak u snijegu*** i ***Družba Pere Kvržice.***

Izdanje ***Družbe Pere Kvržice*** iz 1933. godine

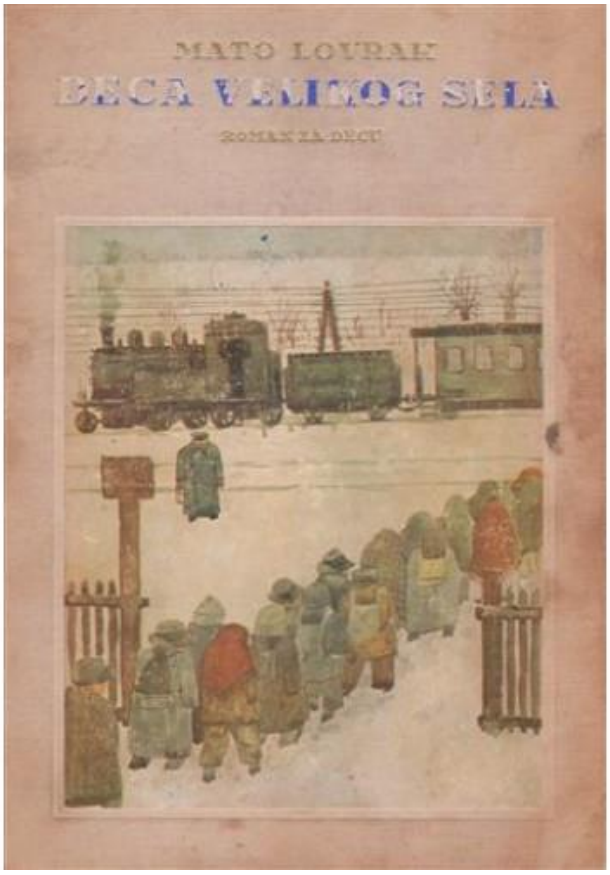

Beogradsko izdanje ***Vlaka u snijegu*** (prvi je naslov bio ***Djeca Velikog Sela***)

U Lovrakovoj sjeni pišu **Zlata Kolarić -Kišur**, **Ivo Kozarčanin**, **Josip Pavičić**…

1932. godine izlazi ***Sedmi be*** **Jože Horvata,** moderno djelo puno mladenačkog revolta protiv uštogljenih školskih pravila. Roman je osvojio tinejdžersku populaciju u razdoblju između dvaju ratova.

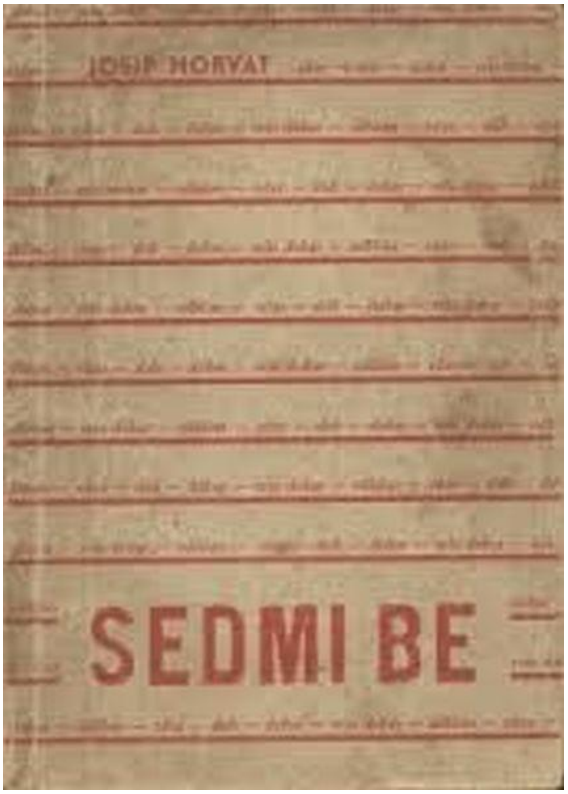

Sedmi be **u izdanju Zadružne štampa 1939.**

1938. godine ***Knjižara Vasić*** organizirala je *prvu* ***Izložbu dječje i omladinske knjige*** u Zagrebu. Izložba je bila međunarodna.

Govoreći o *hrvatskoj dječjoj književnosti za vrijeme NDH* autori *Povijesti hrvatske dječje književnosti (Crnković, Težak)* izriču ocjenu kako se radi o književnosti kontinuiteta: ...njeguje se tradicionalni tijek i cijene se pisci koji su nastavljali, na svoj način, djelo Ivane Brlić–Mažuranić i Jagode Truhelke, »**hlapićevska tradicija**« …

U godinama odmah iza **1945.** godine, u vrijeme željeznog komunizma, imali smo nerazmjerno velik broj prevedenih stranih djela za djecu i to gotovo isključivo ruskih jer se vjerovalo da je to pouzdano i provjereno ideološko štivo s kojim se ne može pogriješiti.

Po Markoviću novi kanon dječje književnosti »na srpskohrvatskom jezičnom području« čine **Ivana Brlić Mažuranić**, Branislav Nušić, **Vladimir Nazor**, **Mato Lovrak**, Desanka Maksimović, Gvido Tartalja, Aleksandar Vučo i **Branko Ćopić**.

Mato Lovrak obilježio je razdoblje od tridesetih pa sve do šezdesetih godina prošloga stoljeća (po Crnkoviću to je Lovrakovo doba).

Branko Ćopić romanom Orlovi rano lete i popularnom Ježevom kućicom osvaja male čitatelje, ali i uvijek budne cenzore koji bdiju nad ideološkom podobnošću književnoga djela.

Od ranih pedesetih nakladnici se ipak okreću zaradi pa se tiskaju komercijalni naslovi Zanea Greya, A. Dumasa, Marije Jurić Zagorke …

1958. kreće *Vesela družba* prema Disneyevoj licenci, biblioteka slikovnica za najmlađe.

Izdanja Vesele družbe

1955. godine izlaze ***Vesele zamke***, a 1956**.** godine ***Prepelica*** Grigora Viteza.

Po Crnkoviću počinje ***Vitezovo doba***, ali upravo **pedesetih** izlaze i prvi dječji romani **Ivana Kušana** koji predstavljaju zaokret u pristupu toj književnoj vrsti.

- Uzbuna na Zelenom Vrhu (roman za djecu, 1956.)
- Koko i duhovi (roman za djecu, 1958.) (ekraniziran 2011.)
- Domaća zadaća (roman za djecu, 1960.)
- Zagonetni dječak (roman za djecu, 1963.) (ekraniziran 2013.)

- Lažeš, Melita (roman za djecu, 1965.)
- Koko u Parizu (roman za djecu, 1972.)
- Strašni kauboj (zbirka pripovjedaka, 1982.)
- Ljubav ili smrt (roman za mladež, 1987.)
- Koko u Kninu (roman za mladež, 1996.)

Uzbuna na Zelenom Vrhu 1956. označuje pojavu prvoga hrvatskog žanrovskog dječjeg romana. U tome romanu koji se događa u ljeto 1945., grupa dječaka se dosađuje. Dapače, Žohar ne samo da ne prestaje čitati stripove, nego ne prestaje živjeti u svijetu stripova.

Istovremeno se oštro polemizira o izboru prihvatljivih tema i poruka u književnim djelima namijenjenima djeci.

Sredinom pedesetih počinje se stvarati hrvatski dječji ratni roman. Tako „**ozbiljna dječja književnost**“ nalazi mjesto u dugovječnoj i utjecajnoj biblioteci ***Vjeverica*** i ***Jelen*** s **Grigorom Vitezom** kao glavnim urednikom.

Dobra knjiga pokrivala je velik broj naslova

Usprkos budnim cenzorima nakon **Kušanovih** romana uslijedio je prvi hrvatski dječji znanstvenofantastični roman ***Mjesečeva djeca*** (**1958.**) **Predraga Jirsaka**, potom **Matošecovi**, **Furtinger–Bjažićevi** dječji romani, pa onda **1960**. **Brixyjeva** parodija ***Mrtvacima ulaz zabranjen***, sve do onoga što su zaštitnici i tumači stavova komunističke javnosti s prezirom nazivali ***šerlokijadama*** i ***amerikanijadama.***

1967. izlazi ***Grga Čvarak*** **Ratka Zvrka** ***i Majmun i naočale*** **Gustav Krkleca,** ***1968.*** pojavljuje se ***Strah u Ulici lipa*** **Milivoja Matošeca,** a **Vesna Parun** objavljuje ***Mačka Džingiskana i Mikija Trasija,*** **1969.** na scenu stupaju ***Stanari u slonu*** **Dubravka Horvatića…**
Sedamdesete godine obilježio je **Zvonimir Balog** uvodeći u poeziju novi duh igre i šaljivosti, poigravajući se riječima i odmičući se od svih pravila i kanona.

U šaljivu i razigranu duhu stvaraju i **Pajo Kanižaj** (***Bila jednom jedna plava***) i **Luko Paljetak** (***Miševi i mačke naglavačke***)…

Sedamdesetih nakladničke kuće organiziraju književne susrete u školama, na dječjim priredbama i smotrama. Književnici razgovaraju s djecom i potpisuju knjige koje djeca rado kupuju i ČITAJU.

1972. izlazi ***Koko u Parizu*** **Ivana Kušana**.

Tih godina za djecu pišu **Sunčana Škrinjarić**, **Nada Iveljić**, **Višnja Stahuljak**, **Branko Hribar**, **Zvonimir Milčec** (***Zvižduk s Bukovca*** izlazi **1976**. kao i ***Smogovci*** **Hrvoja Hitreca**), **Tito Bilopavlović**, **Ljudevit Bauer**, **Dragutin Horkić**, **Nikola Pulić**, **Kazimir Klarić**, **Ivica Ivanac, Čedo Prica, Antun Šoljan**… Književna i izdavačka scena vrlo je živahna, a cenzori su malo posustali/popustili.

Osamdesete započinju ***Čudnovatom istinom*** **Zlatka Krilića** (**1980.**), **1981.** izlazi ***Eko Eko*** **Hrvoja Hitreca**, a zatim slijede ***Ulica predaka*** **Sunčane Škrinjarić**, **Anto Gardaš** piše ***Ljubičasti planet***, **Nikola Pulić** ***Ključić oko vrata***, **Božidar Prosenjak** ***Divljega konja***…

1990. izlazi ***O mamama sve najbolje*** **Sanje Pilić**, ***Zvrkaste priče*** **Ivana Boždara** i **Gospodar od ključa** ***Josipa Laće***. S njima dolazi i novo vrijeme u hrvatskoj dječjoj književnosti.

Devedesete su donijele radikalne promjene: prelazak iz komunističkog sustava u demokratski, stvaranje hrvatske države te Domovinski rat. Dječje slobodno vrijeme pokušava osvojiti mnoštvo lako dostupnih i jeftinih medija. Ti mediji potiskuju dječju književnost.
Više se ne postavlja toliko pitanje što djeca čitaju, nego čitaju li uopće.